

Unkarilaisia kielitieteen kurssikirjoja

Egyetemi Magyar Nyelvészeti Füzetek. Budapest, Tankönyvkiadó.

Esitettävät keltakantiset kirjaset ovat yhteisen otsikkonsa mukaan yliopistollisia oppikirjoja, mutta tarjoavat enemmän kuin kurssikirjat yleensä. Mieleen tulee suomalainen Tietolipas-sarja, mutta ennen kaikkea kahden maailmansodan välisenä aikana Unkarissa ilmestyneet kielitieteelliset käsikirjat. Yliopistopetusta uudistetaan Nyky-Unkarissa jatkuvasti, ja uusia oppikirjoja syntyy,

mistä ehkä johtuu, että saman kustantajan julkaisemat »yliopistolliset unkarin kielitieteelliset vihot» eivät ole saaneet muuta numeroa kuin tavanomaisen varastosignummin. Kustannuspolitiikkaan perehtymättömälle jää arvoitukseksi, miksi tämän sarjan ulkopuolelle on jätetty eräitä samaa tarkoitusta palvelevia ja samaa tasoa edustavia teoksia, kuten esim. Dénes Szabón *A mai magyar nyelv*

I—II, István Pappin kolme mainiota suomen oppikirjaa ja Ödön Lavothan Észtl nyelvkönyv.

Ilmestyneet teokset antavat kuitenkin hyvän kuvan Unkarin kielitieteellisen opetuksen perinteellisestä kielihistoriallisesta suunnasta. Tärkeimpiä muistomerkkejä esittelee Dénes Szabó (A magyar nyelvemlékek; 2., lisätty painos 1959, 80 + XXVIII s.), vanhassa ortografiassa opastaa kandidaatinväitöskirjansa pohjalta István Kniezsa (A magyar helyesírás története, 1952, 29 s.). Äännehistoriansa toisen, huomattavasti täydennetyn painoksen on Géza Bárczi julkaissut v. 1958 (Magyar hangtörténet, 196 s.); kirja on saanut tunnustusta myös kansainväliseltä fennougristiikalta. Bárczin sanavartaloita käsittelevä historiallis-deskriptiivinen katsaus (A szótövek, 1958, 68 s.) on erinomainen apuneuvo unkaria opiskeleville. Vaikka Bárczin käsitys eräiden unkarin sanojen etymologiasta näyttää hänen uusimman teoksensa (A magyar nyelv életrajza, 1963, 462 s.) sanahakemiston mukaan muuttuneen, hänen unkarin sanaston alkuperästä kirjoittamansa oppikirja (A magyar szókincs eredete; 2., lisätty painos 1958, 188 s.) on yhä arvokas varsinkin lainakosketusten taustaa ja tutkimushistoriaa esitteleviltä kohdiltaan. Johtimien historiaa käsittelee Katalin D. Bartha (A magyar szóképzés története, 1958, 139 s.), historiallista lauseoppia Jolán Berrár (Magyar történeti mondatlan, 1957, 192 s.) ja murteiden historiaa Loránd Benkő (Magyar nyelvjarástörténet, 1957, 112 s.).

Kaikissa yllä mainituissa teoksissa on erinomaiset hakemistot sekä runsaasti bibliografisia viittauksia. Valitettavasti joskus on hyvinkin häiritseviä painovirheitä, esim. Bárczin Äännehistorian s. 82 muinaisunkarin pitkien vokaalien taulukossa ja *ty*:n historiaa käsittelevässä kohdassa, joka on ladottu kahdesti (s. 120 ja 132).

Gedeon Mészöly'n »retkeilyt kielihistoriassa» (Ómagyar szövegek nyelvtörténeti magyarázatokkal, 1956, 261 s.) on tyyllillisesti kauneimpia unkarin tieteellisen proosan tuotteita.

Nykymurteita esittelevä Béla Kálmánin teos (A mai magyar nyelvjarások, 1951, 35 s.) on jäänyt suppeaksi, samaten fonetiikan oppikirja (Bárczi, Fonetika, 3. painos 1960, 41 s.). Bárczin johdatuksessa kielitieteeseen (Bevezetés a nyelvtudományba, Väliaikainen oppikirja, 2. painos 1955, 142 s.) ei vielä ole käsitelty lingvistiikan uusimpia virtauksia. Opiskelijoille on kuitenkin tarjolla muita alan teoksia omalla äidinkielellään (ks. esim. Vir. 1964 s. 324).

Katsaus sukukieliin ja -kansoihin on Miklós Zsirain käsialaa (A finnugorság ismertetése, 4. painos 1963, 63 s.). Oppikirjan unkarin lähimmästä sukukielestä vogulista on laatinut Béla Kálmán (Manysi nyelvkönyv, 1955, 57 s.); teoksesta on ilmestynyt myös saksan- ja unkarinkielinen laitos (Chrestomathia Vogulica, 1963, 124 s.). Tyylioppikaan ei ole unohtunut kielitieteen opiskelijoiden evästyksestä (Pál Fábíán, István Szatmári, Ferenc Terestyéni: A magyar stilsztika vázlata, 1958, 298 s.).

Unkarin yliopistoissa on mainittujen kurssikirjojen lisäksi käytössä hyvinkin erilaisia monisteita, joista tarkan luvun saaminen on ylen vaikeaa. Toivottavasti monet niistä saavat tuonnempana painoasun vaikkapa tämän sarjan nidoksina.

Suomalaisten unkarin kieltä kohtaan osoittaman yhä lisääntyvän harrastuksen vuoksi on syytä vielä mainita tässä yhteydessä Loránd Benkőn »Ohjeita kielitieteellisen käsikirjoituksen laatijoille» (Magyar Nyelv LV [1959] s. 155—163, 302—309, 441—445, 560—568, LVI [1960] s. 143—148, 282—286, 419—427), josta helposti löytyvät alan kirjallisuudessa useimmiten käytettyjen lyhenteiden selitykset.